

LIJEVI ŠTEFANKI, svetište kapelice Sv. Jurja nakon restauriranja 1984.

Hegedušića 1963–69. Poslije monokromnih slika u tamnim tonovima opredjeljuje se za boju kojom izražava svjetlosne i prostorne dojmove. Analitičkim pristupom gradnji geometrijskih oblika blizak je minimalizmu i novoj apstrakciji (*Ravnoteža u kvadratu*, 1976; *Sjećanje na Maljeviča*, 1980). U posljednje vrijeme radi crteže tušom, jasnih obrisa i naglašena ritma. — Samostalno je izlagao u Zagrebu 1977, 1980. i 1990. Bavi se grafičkim oblikovanjem i fotografijom.

LIT.: Ž. Sabol, *Fedor Ličina* (katalog), Zagreb 1977. — Z. Poznić, *Fedor Ličina* (katalog), Zagreb 1980. — T. Maroević, *Crteži Fedora Ličine*, Republika, 1990, 5–6. K. Ma.

LIČKI OSIČ, naselje nedaleko od Gospića. U zaseoku Novosalijske nađena nekropola od osam zemljanih tumula (humaka). Ispod zemljana plašta tumula nalazila se jezgra od većega, neobrađena kamenja, u sredini koje je bila pravokutna kamena konstrukcija groba s kosturom jedne osobe. Najvažniji nalaz, bojna sjekira u tumulu broj šest, ima cjevasti tuljac za nasadivanje (inačica tipa Krtinov); po njoj se nekropola datira u prijelaz od ranoga na srednje brončano doba (← XVI. do ← XV. st.).

LIT.: R. Drechsler-Bižić, *Istraživanja tumula brončanog doba u Ličkom Osiku*, VjAM, 1975. — I. Sta, *Srednje brončano doba u Lici i Bosni*, u knjizi: *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, IV, Sarajevo 1983. R. D. B.

LIČKO LEŠĆE, selo nedaleko od Otočca u Lici. Na neutvrđenoj gradini u *Gornjemu Lešću* nađeni su tragovi japodskoga naselja (keramika, dijelovi pokretne glinene peći), a u podnožju gradine pećina s nalazima kasnoga brončanoga i starijega željeznoga doba. Iz rim. doba su natpisi i arhit. ulomci (postolje kipa cara Decija). Odavde potječu dvije velike brončane naušnice iz starohrv. doba (IX–X. st.) s četiri jagode, ukrašene filigranom. — Župna crkva Sv. Marije jednobrodna je barokna građevina (1786) s poligonalnim svetištem uz koje je sakristija; zvonik se diže iz glavnoga pročelja. U crkvi su očuvani oltari, kanonske ploče, propovjedaonica, krstionica, kalež, ukrašeni rokoko motivima; rijetkost na području Like. — Nedaleko od Lešća ostaci srednjovj. *Karingrada*: u liticu je uzidana polucilindrična kula s dva spojna zida.

LIT.: G. Szabo, SG. — Z. Vinski, *Starohrvatske naušnice u Arheološkom muzeju u Zagrebu*, SHP, 1949. A. Ht. i R. D. B.

LIJEVA BARA, arheol. lokalitet kraj Vukovara, s nekropolama iz prapovijesti i srednjega vijeka. Većina pravop. grobova uništena je srednjovj. nekropolom, a prema pronađenoj keramici (posude s visokim vratom, zdjele većinom kanelirane) i kovinama (spiralni brončani ukras, prsten, fibule) nekropola se datira u mladi period kulture žarnih polja ← IX. do ←

VII. st. Pronađeno je i nekoliko skeletnih ilir. grobova halštatskog perioda i kasnolatskih paljevinskih grobova. Slav. nekropolu sačinjavaju grobovi na redove (437) s mnogobrojnim i raznovrsnim grobnim priložima (naušnice, ogrlice, narukvice, prstenje, igle). Nalazi pripadaju bjelobrdskoj kulturi a datiraju se u vrijeme od prve pol. X. do poč. XII. st.

LIT.: Z. Vinski, *Ausgrabungen in Vukovar*, Archaeologia Iugoslavica (Beograd), 1959. R.

LIJEVI ŠTEFANKI, selo na rijeci Kupi, Z od Siska. U drvenoj kapelici Sv. Jurja iz XVIII. st. pučke ornamentalne slike na stijenama (između 1720–30). Oltar iz 1725. Kapelica oštećena u agresiji na Hrvatsku 1991.

LIT.: D. Cvitanović, *Turopoljske ljepotice*, Kaj, 1974, 5–6.

LIKAN (HAUEISE), Gustav, slikar (Srb u Lici, 1. V. 1910). Slike je potpisivao nadimkom *Likan*. Učio slikarstvo u Zagrebu 1928. kod R. Auera, od 1929. na Akademiji u Münchenu gdje je diplomirao 1934. Bio je na studijskim putovanjima u Italiji, Francuskoj i Nizozemskoj. U Zagrebu je od 1938. imao slikarsku školu; 1944. odlazi u Austriju; 1948. u Argentinu; 1959. u SAD. Od 1960. profesor na Akademiji u Chicagu, od 1967. živi u Austinu u Texasu. Na njegovo je slikarstvo presudno utjecao F. Hals. Slika portrete (*Evica*, 1936; *Ivan Meštrović*, 1960), figuralne kompozicije, krajolike, mrtve prirode, životinje i gradske motive (*Zagreb*, 1942). Motive obrađuje lirske, u početku zagasitim, poslije živim bojama; od 60-ih godina razvija vlastitu tehniku u akrilu. Izlagao je na izložbi »Pola vijeka hrvatske umjetnosti« (Zagreb 1938) a samostalno u Zagrebu (1937, 1940, 1941), Splitu (1939), Salzburgu (1948), Buenos Airesu (1949, 1950), Chicagu (1964, 1990) i dr.

LIT.: Lj. Babić, *Umjetnička kronika*, Obzor, 29. II. 1936. — I. Šrepić, *Gustav Likan*, Jutarnji list, 1938, 9331. — V. Kušan, *Likovna kronika*, Hrvatska revija, 1940, 5. — M. Rakovac, *Gustav Likan*, HR, 1952, 1. — G. Gamulin, *Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća*, II, Zagreb 1988. — A. Brajder, *Kako sam našao Gustava Likana*, Vjesnik, 9. II. 1991. — M. Peić i B. Rauter, *Zagreb kak imam te rad*, Zagreb 1994. V. Fo.

LIKIĆ, Jean, kipar i slikar (Salsigne, Francuska, 1. IX. 1934). Završio Školu za primijenjenu umjetnost u Zagrebu (1956). Njegovi crteži koji se temelje na kiparskoj modelaciji sadrže elemente kubizma. U glini modelira ljudske glave. Samostalno izlagao crteže i kipove u Australiji (Brisbane 1961, Melbourne i Sydney 1962) i u Rijeci (1977, 1980, 1982, 1988), crteže u Rimu (1971) i u Rijeci.

LIMES, utvrđena granica Rimskoga Carstva — sustav fortifikacijskih građevina (zidovi, kasteli, nasipi, palisade), raspoređenih prema konfiguraciji tla i međusobno povezanih vojničkom cestom. Na našem su području očuvani ostaci i tragovi limesa u Istri i uzduž Dunava.

LINDAR, gradić između Pazina i Gračišća u sr. Istri. Izvan naselja je jednobrodna crkva Sv. Katarine, građena krajem XIV. st., pravokutna tlocrta s gotičkim svodom i zidnim slikama, od kojih je jedna (tzv. *Živi križ* — kasnogotički simbolički prikaz otkupljenja) datirana glag. natpisom u 1409. Glavna ulica vodi na trg sa župnom crkvom i zvonikom iz 1906. Četrdesetak metara južnije nalazio se stari zvonik, najvjerojatnije građen na temeljima drevne kule koja je zatvarala utvrdu. Uz ostatke još dviju polucilindričnih kula u Lindaru su se sačuvali dijelovi kuća iz XV. i XVI. st. i loža iz XVII. st. U samome gradu je crkva Sv. Sebastijana i Fabijana — zavjetna gradnja I. Jedrejčića iz 1531, datirana glagoljsko-lat. natpisom na pročelju.

LIT.: B. Fučić, »Živi križ« u Lindaru, *Istarska Danica* (Pazin), 1952. — Isti, *Istarske freske*, Zagreb 1963. Ma. Š.

LIPIK, naselje i termalno lječilište u Z Slavoniji. Natpis u kamenu spominje posvetu terma na području ilir. plemena Jasa rimskom caru Komodu, sinu Marka Aurelija (180–191.) Poslije turske vladavine pripadao je barunu Trenku, a potom ga je Marija Terezija poklonila grofovskoj porodici Janković. God. 1867. kupio ga je Antun Knoll iz Vukovara i počeo izgrađivati kao kupalište. Sagrađio je tzv. veliko svratište, koje tek nekim elementima podsjeća na romaniku, zasnovao perivoj franc. tipa. Otad se L. izgrađivao u ugledno lječilišno mjesto. Teško je stradao u agresiji na Hrvatsku 1991–92.

LIT.: H. Kern, *Jodna kupelj Lipik i njezine toplice*, Zagreb 1877. — J. Schneider, *Značaj pića i kupanja u lipičkoj mineralnoj vodi*, Osijek 1935. — Cultural Heritage of Croatia in the war 1991–92, Zagreb 1993. L. D.

LIPOVAC, selo nedaleko od Vinkovaca. Na položaju *Lučica* crkva Sv. Luke, jednobrodna kasnogotička građevina s kraja XIV. st., sagrađena od opeke, opkoljena šancem. Crkva ima trostrani završetak poduprt potpor-

njima, i drveni tornjić povrh pročelja. Dvije gotičke konzole kraj pjevališta upućuju na to da je crkva prije tur. razaranja bila presvođena (obnovljena 1897). Barokna slika ima natpis »B. V. Marie Blumensis«.

LIT.: V. Radauš, SSS, str. 159–165. — D. Vukičević-Samaržija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb 1986. A. Ht.

LIPOVAC, Vasko, kipar i slikar (Kotor, 14. VI. 1931). Završio Akademiju u Zagrebu 1955. Bio je suradnik Majstorske radionice K. Hegedušića 1955–59. Živi i radi u Splitu od 1964. Slika s minimumom naracije nostalgican repertoar: uvele nevjeste, opatice, otmjene brkate pomorce, vite-zove i jedrenjake rodne Boke kotorske. Dječjom ikonografijom depersonaliziranih likova stvara galeriju simbola s poetičnim i ironičnim nabojem. Pejzaž svodi na jasni volumen brda, otoka ili oblaka žestokim netoniranim bojama.

Poslije kraćega razdoblja geometrijske apstrakcije prihvaća reducirani figurativni izraz. Jasnim i jednostavnim volumenima kugle, valjka i čunja, obojenim u intenzivnu gamu živih boja, gradi svijet igre i mašte (*Pohvala pticama*, 1969). U tzv. objektnim skulpturama koristi se zaustavljenim pokretom i smišljenim svjetlosnim refleksima na metalu (*Igre*, 1976–78). Oko 1983. tradicionalnim likovnim govorom baštine (iskustva bizantske simbolike, sklonosti prema romaničkim i gotičkim reljefima) nastaje nekoliko ciklusa: *Marul*, *Homo ludens*, *Shakespeare*, *Homage Blažu Jurjevu*. Skulpture dostojanstvene jednostavnosti u raznovrsnim materijalima (olovo, srebro, drvo, lim, pleksiglas) imaju oslonac u bogatoj dalmatinskoj tradiciji. Kamen kao materijal uvodi 1992. na skulpturama sjedećega i stojećega Sv. Vlaha. Na radovima nastalim u posljednje vrijeme emancipira lik koji iskače iz dvodimenzionalne slike — radi skulpturu sputanu okvirom (*Adam i Eva*, *Picigin*, 1994). Crtež mu je čist i jezgrovit. Bavi se grafikom. Likovno opremio turističke objekte (hotel »Argentina« u Dubrovniku, 1969; »Berulija« u Brelima, 1970; »Marco Polo« u Korčuli, »Hotel Marjan« u Splitu, 1971; hotelski kompleks Babin kuk u Dubrovniku, 1976). Izveo velike reljefe u Centru za kulturu u Kotoru 1983; slike iz povijesti Kotora, Pomorski muzej, Kotor 1985; brončane vratnice crkve Bl. Ozane, Kotor 1989. — Samostalno izlagao u Splitu, Zagrebu, Ljubljani, Beogradu, Titogradu, Cetinju, Dubrovniku, Kotoru, Zadru, Kopru, Rimu, Bariju, Firenci, San Marinu i Yorku.

LIT.: V. Gotovac, Vasko Lipovac (katalog), Dubrovnik 1966. — V. Bužančić, Vasko Lipovac (katalog), Zagreb 1970. — J. Rošin, Lipovac (katalog), Split 1974. — M. Solman, Vasko Lipovac (katalog), Zagreb 1976. — G. Quien, Vasko Lipovac (katalog), Zagreb 1978. — A. Karaman, Vasko Lipovac (katalog), Dubrovnik 1984. — T. Maroević, Vasko Lipovac (katalog), Zagreb 1986. — I. Šimat Banov, Vasko Lipovac (katalog), Split 1987/88. — B. Šutegea, Vasko Lipovac (katalog), Perast 1990. — K. Prijatelj, Vasko Lipovac (katalog), Split 1992. — Z. Gall, Vasko Lipovac (katalog), Zagreb 1994. K. Ma.

LIPOVEC, ruševine burga ispod Oštrea u Samoborskoj gorji. Malena je opsega i nepravilna tlocrta. Podignuo ga je 1251. Ivan, sin Jaroslava Okičkoga pa je tlocrtom i sličan Okiću. God. 1349. gospodar mu je Nikola Seč, u XV. st. Martin Frankopan, u XVI. st. porodica Erdődy.

LIT.: S. Gvozdanović, Lipovac, Bulletin JAZU, 1974, 1–3.

LISIČAR, Petar, povjesničar (Blato na Korčuli, 14. II. 1908 — Split, 5. IX. 1987). Profesor antičke povijesti na Filozofskome fakultetu u Skoplju i Zadru. Proučava antičke spomenike i arheološku problematiku Dalmacije i Makedonije. Objavljivao radove u stručnim časopisima i publikacijama »VjAHD«, »Starinar«, »Živa antika«, »Radovi. Filozofski fakultet — Zadar«.

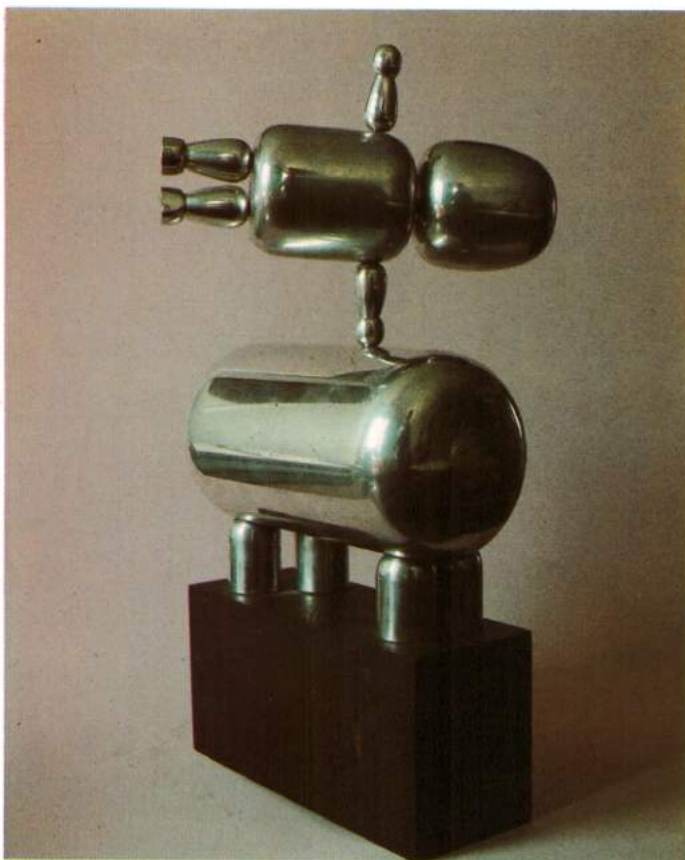
BIBL.: Crna Korkira i kolonije antičkih Grka na Jadranu, Skopje 1951; Egipat u starom vijeku, Skopje 1956; Istorija na antičkite Grci (Historija antičkih Grka), Skopje 1961. i Zagreb 1964; Pregled historije istočnih naroda, Zagreb 1966; Bilješke o grčkim natpisima iz Dalmacije, Zadar 1966; Grci i Rimljani, Zagreb 1971. I. Pet.

LISIČAR, Vicko, povjesničar (Stari Grad na Hvaru, 12. XII. 1879 — Dubrovnik, 23. III. 1938). Proučavao povijest i umjetnost dubrovačkoga kraja.

BIBL.: Lopud, historički i savremeni prikaz, Dubrovnik 1931; Koločep nekoć i sada, Dubrovnik 1932; Tri dubrovačka otočića, Dubrovnik 1935; Dvije oltarne pale, List dubrovačke biskupije, 1935, 4–5; Proslava sv. Vlaha u srednjem vijeku, Narodna svijest, 31. I. 1936.

LIŠANI, selo nedaleko od Benkovca; na njegovu je području pronađena ostava oružja iz željeznoga doba i nekoliko starohrv. grobova s nešto nakita.

LITURGIJSKE KNJIGE, službene zbirke tekstova koji se čitaju prigodom pojedinih obreda ili čina u kršć. liturgiji. Do XIII, ponegdje i do

V. LIPOVAC, *Vježbači*

XV. st., a na Istoku i do danas, bile su razvrstane prema liturgijskim osobama koje se njima služe. Redovito su bile bogato iluminirane inicijalima, vinjetama i figurativnim ilustracijama sadržaja pojedinih važnijih blagdana. — *Sakramentar* je namijenjen svećeniku, a sadržava bitne dijelove mise i sakramenata. *Evangelistar*, namijenjen đakonu, sadrži odlomke evanđelja za pojedine dane. *Epistolar* (apostol), namijenjen subdakonu (ili lektoru), sadržava odlomke apostolskih poslanica za pojedine dane. *Lekcionar*, namijenjen lektoru, sadržava odlomke iz Staroga zavjeta. *Gradual*, *antifonar* i *versikular*, namijenjeni scholi cantorum ili koru, uvezani zajedno ili odvojeni, obuhvaćaju manje pjevane dijelove mise i brevijara (antifone, responzorije i verse). *Psaltir* je namijenjen koru, a sadržava 150 psalama raspoređenih za pjevanje u pojedine dane u tjednu. *Kirijal* i *himnar* namijenjeni su koru, a sadržavaju stalne pjevane dijelove mise i himne brevijara. — Od XV. st. u cijeloj su Zapadnoj crkvi liturgijske knjige reformirane i ujedinjene u nekoliko svezaka: *misal* sa svim tekstovima za misu, *brevijar* sa svim tekstovima za moljenje časova, *ritual* s tekstovima za sakramente i blagoslove, *pontifikal* s tekstovima za obrede koje služi biskup, *martirologij* s kratkim životopisima svetaca, te još nekoliko manjih specijaliziranih knjiga.

A. Bad.

LITURGIJSKI PREDMETI, manji predmeti koji se, uz knjigu i ruho, upotrebljavaju pri služenju liturgije, javnih pobožnosti i svečanosti. To je u prvome redu posuđe (*vasa sacra*), ali i drugi veći ili manji pribor; uz praktičnu svrhu imaju, osobito u Istočnoj crkvi, i simbolično značenje. Izrađeni su obično iz plemenitih materijala (zlatu, srebru, emajlu, bjelokosti), ovisno o bogatstvu crkve i stilskome razdoblju, ukrašeni reljefom ili gravurom. — *Kalež* (čšaša) i *patena* (plitica) služe za prinošenje i posvećenje vina i kruha na misi. Uz njih se rabe tekstilni predmeti *korporal*, *rupčić*, *pala*, *bursa* i *velum*, na koje se stavljaju odn. kojima se pokrivaju kalež i patena. *Ciborij*, posuda s poklopcem (*piksida*) služi za čuvanje euharistije u tabernakulu. *Ampulice* su posudice za vino i vodu. *Monstranca* (*ostenzorij*, *pokaznica*) je prozirna spremnica za svečano izlaganje hostije. *Škropionica* je posuda za blagoslovljenu vodu a *škropilo* (*aspergil*) za škropljenje blagoslovljenom vodom. *Kadionica* (*turibul*) služi za kađenje a *ladica* (*navikula*) za držanje tamjana. *Krizmarij* su tri metalne posudice za sveta ulja. U *moćnicima* (*relikvijari*) se čuvaju i izlažu na štovanje moći svetaca. *Križevi* su raznih veličina, oblika i namjena: oltarni, procesijski, pacifikal, pektoral, koji su redovito od kovine, te veći drveni križevi koji vise na zidu. U